

Asia: VN/11443/2021

Lausuntopyyntö kolmesta valtioneuvoston asetuksesta, jotka koskevat eräiden tuotteiden ja palvelujen saavutettavuus- ja esteettömyysvaatimuksia

Lausunnonantajan lausunto

Valtioneuvoston asetus eräiden tuotteiden esteettömyysvaatimuksista

-

Valtioneuvoston asetus saavutettavuusvaatimuksista eräille digitaalisille palveluille

Viite: Lausuntopyynnön diaarinumero VN/11443/202

Tuotteiden ja palvelujen saavutettavuus- ja esteettömyysvaatimuksia koskevat asetusluonnokset

Suomen Kustannusyhdistys on kirja- ja oppimateriaalikustantajien yhteistyö- ja edunvalvontajärjestö. Edistämme kirjallisuuden levitystä, lukemisharrastusta sekä sananvapautta.

Yhdistys kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua kolmesta valtioneuvoston asetusluonnoksesta, jotka koskevat eräiden tuotteiden ja palvelujen saavutettavuus- ja esteettömyysvaatimuksia. Suomen Kustannusyhdistys lausuu asiassa ministeriölle kunnioittavasti seuraavaa:

Yleiset huomiot

Asetusluonnosten perustelumuistion vaikutustenarviointia koskevassa osiossa viitataan hallituksen esitykseen eduskunnalle tuotteiden ja palvelujen esteettömyysvaatimuksia koskevan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 41/2022). Viittaus on perusteltu, koska asetusten osalta ei ole toteutettu omia vaikutustenarviointeja.

On kuitenkin hyvä huomata, että hallituksen esityksen vaikutustenarvioinnit toteutettiin syksyllä 2021. Kustannusalan toimijoille ei vielä tuolloin ole ollut täysin selvää, mitä esteettömyysdirektiivi käytännössä tarkoittaa. Tästä syystä vaikutustenarviointeihin tulee suhtautua varauksellisesti. Vaikutusten suuruus on käytännössä selvillä vasta sitten, kun esteettömyysvaatimuksia aletaan noudattaa kesäkuussa 2025. Tähän vaikuttaa osaltaan myös Euroopan komission standardoimistyö.

Kuten asetusten perustelumuiotissa tuodaan esiin, komissio voi pyytää esteettömyysdirektiivin 15 artiklan mukaisesti standardointitoimistoja laatimaan yhdenmukaiset standardit esteettömyysvaatimuksista. Komission tavoite on, että standardit olisivat voimassa, kun esteettömyysvaatimuksia aletaan soveltaa 28.6.2025.

Toimivien sisämarkkinoiden kannalta on lähtökohtaisesti kannatettavaa, että saavutettavuus- ja esteettömyysvelvoitteiden täyttämistä varten hyödynnettäisiin jo olemassa olevia Euroopan laajuisia standardeja ja tarvittaessa kehitetään uusia.

Talouden toimijoiden kannalta olisi kuitenkin välttämätöntä, että standardit olisivat voimassa jo hyvissä ajoin ennen kuin esteettömyysvaatimuksia aletaan soveltaa 28.6.2025. Ainakin standardien sisällön tulee olla yritysten tiedossa niin hyvissä ajoin, että yritykset voivat jo ajoissa ennen soveltamisen alkamista valmistautua noudattamaan uusia standardeja.

On myös tärkeää, että standardointityössä kuullaan riittävän varhaisessa vaiheessa sellaisia toimijoita, joiden tulee jatkossa noudattaa saavutettavuus- ja esteettömyysvelvoitteita.

Valtioneuvoston asetus saavutettavuusvaatimuksista eräille digitaalisille palveluille sisältää sähkökirjoja koskevia säännöksiä. Kyseistä asetusta ei sovellettaisi mikroyrityksiin. Suomen Kustannusyhdistys katsoo, että on hyvä, että mikroyritykset on jätetty asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä on tärkeää turvata säännösten jatkovalmistelussa. Jos Suomessa ei mikroyrityksille säädetä vapautuksia tai helpotuksia esteettömyysvelvoitteista, kotimaisten mikroyritysten asema ja kilpailukyky saattaa heiketä suhteessa muiden EU-maiden mikroyrityksiin.

Kustannusallalla yrityksen koon sijasta tulisi kiinnittää huomiota siihen, kuinka suuren osan tuotannosta mikroyrityspoikkeuksen ulkopuolella olevat tekevät. Suomen Kustannusyhdistykseen kuuluu 100 kirja- ja oppimateriaalikustantajaa, joista arvion mukaan 12 ei ole mikroyrityksiä. Nuo suuret yritykset kuitenkin tuottavat 78 %:ia kaikista Suomen Kustannusyhdistyksen jäsenten julkaisemien sähkökirjojen määrästä. Jo pelkästään siitä syystä esteetön tuotanto tulee olemaan valtavirtaa, johon kaikki alan toimijat mukautuvat.

Vaikka mikroyritykset jäävätkin asetusten soveltamisalan ulkopuolelle, on kannatettavaa, että myös mikroyritysten tietoisuutta saavutettavuusvaatimuksista lisättäisiin. Saavutettavista ja esteettömistä sähkökirjoista tulee tulevaisuudessa valtavirtaa, ja näin ollen on mikroyritysten etu, jos ne pystyvät olemaan mukana saavutettavilla ja esteettömillä markkinoilla.

Sähkökirjat luokitellaan esteettömyysdirektiivissä palveluiksi, vaikka olisi sinänsä luontevampaa ja lähempänä todellisuutta määritellä sähkökirjat tuotteiksi, joita ostetaan ja käytetään palveluissa. Esteettömyysdirektiivin johdanto-osan 41 mukaan sähkökirjojen yhteydessä palveluntarjoajan käsitteeseen voisivat sisältyä kustantajat ja muut kirjojen jakeluun osallistuvat talouden toimijat, joten saavutettavuuden huomioimisen veloitteet ulottuvat koko tuotantoketjuun. Myös hallituksen esityksessä (HE 41/2022 vp) tuodaan esiin, että (sähkökirjojen kohdalla) vaikutukset tulevat kohdistumaan koko tuotantoketjuun ja eri toimijoihin tässä tuotantoketjussa. Näin ollen palveluntarjoajia voi sähkökirjojen tuotanto- ja kulutusketjussa olla useampia, joista jokaisen tulee osaltaan noudattaa saavutettavuus- ja esteettömyysveloitteita.

Asetusehdotuksessa käytetään ilmaisua palveluntarjoaja, mutta asetusehdotuksessa ja perustelumuistiossa ei määritellä, ketkä kaikki voivat olla palveluntarjoajia sähkökirjan tuotanto- ja jakeluketjussa. Tämä voi aiheuttaa palveluntarjoajien keskuudessa epäselvyyttä siitä, keitä kaikkia veloitteiden noudattaminen koskee. Asia tulisi selventää jatkovalmistelussa.

Suomen Kustannusyhdistys esittää, että selvyiden vuoksi perustelumuistion säännöskohtaisissa perusteluissa tuotaisiin selkeämmin esiin se, että saavutettavuus- ja esteettömyysveloitteet kohdistuvat koko sähkökirjojen tuotanto- ja kulutusketjuun, jossa toimijoita on useampia. Olisi perusteltua lisätä säännöskohtaisiin perusteluihin esimerkkejä siitä, kuka tai mikä taho voi olla palveluntarjoaja pykälässä tarkoitettulla tavalla (esimerkiksi kustantaja tai muu sähkökirjan tuottaja tai jakeluketju/ lukuaikapalvelu).

Ehdotettu muutos voisi osaltaan selkeyttää vastuukysymyksiä, ja edesauttaa sitä, että sähkökirjojen tuotanto- ja kulutusketjussa jokainen toimija voisi tietää ja täyttää veloitteensa. Muuten riskinä on, että joku ketjun toimijoista ei tunne tai halua täyttää veloitteitaan, jolloin muiden toimijoiden ponnistelut saavutettavuus- ja esteettömyysveloitteiden täyttämiseksi menevät hukkaan.

Sähkökirjojen formaatti

Asetusehdotuksen 4 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että sähkökirjoille säädetään lisävaatimuksia esteettömyysdirektiivin liitteen I jaksossa IV alakohdassa f. Esitetyt vaatimukset voi täyttää parhaiten noudattamalla ePub3-formaattia. Perusteluissa tuodaan myös esiin, että veloitetta ePub3-formaattiin käyttöön ei kuitenkaan ole ja vaatimukset voi täyttää myös muulla tavalla.

ePub3-formaatti on tällä hetkellä formaatti, jolla uudet veloitteet voitaneen parhaiten täyttää. Teknologia kuitenkin kehittyy koko ajan. Näin ollen olisi perusteltua lisätä perustelumuiistioon maininta siitä, että esitetyt vaatimukset voitaneen tällä hetkellä täyttää noudattamalla ePub3-formaattia.

Sähkökirjojen formaattiin ja standardeihin liittyen on hyvä huomata, että kun uusien veloitteiden mukaisia formaatteja ja palveluita kehitetään, on tärkeää jättää tilaa myös innovoinnille ja uudelle teknologialle.

Valtioneuvoston asetus esteettömyysvaatimuksista sähköisen viestinnän palveluille ja audiovisuaalisiin sisältöpalveluihin pääsyn tarjoaville palveluille

-

Haapiainen-Makkonen Johanna
Suomen Kustannusyhdistys